

Nr 174

Utlåtande i anledning av väckta motioner om besparingar för budgetåret 1959/60 på bostadsförsörjningens område.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 531) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 643), har yrkats, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

1) att Kungl. Maj:t måtte i direktiv till bostadsstyrelsen fastställa räntesatserna fr. o. m. den 1 januari 1960 för den statliga bostadslånegivningen dels beträffande hus påbörjade fr. o. m. ingången av 1958 till 5 procent för egnahemslån, 5,5 procent för tertiärlån upp till 85 procent av belåningsvärdet och 6 procent för tertiärlån överstigande 85 procent, och dels vad angår tidigare beviljade tilläggs lån som genom beslut av 1958 och 1959 års riksdagsbeslut gjorts amorteringspliktiga till 5,5 procent ävensom angiva att fr. o. m. ingången av 1960 räntefri stående del av egnahemslånet icke längre skall utgivas; samt

2) att Kungl. Maj:t måtte utfärda direktiv till bostadsstyrelsen att vid utgivande av bostadslån uttaga en engångsavgift motsvarande 0,5 procent av lånebeloppet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 544) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 655), har hemställts, att riksdagen måtte besluta

1) att — med giltighet från den 1 juli 1959 och med det förfarande som i motionerna angivits — den garanterade räntan å primär- och sekundärlån för bostadshus som färdigställdes före den 1 januari 1951 höjes från nuvarande 4 eller 4,5 procent till 5 procent samt för därefter färdigställda hus, med undantag för sådana som påbörjats efter den 1 januari 1958, från nuvarande 3,5 procent till 4 procent;

2) att den räntefria stående delen av egnahemslån icke skall utgå i fråga om lån som beviljas fr. o. m. den 1 januari 1960 med förlängning av amorteringstiden från nuvarande 25 år till 30 år för lån som beviljas fr. o. m. den 1 januari 1960; samt

3) att med ändring av beslutet vid riksdagens vårsession uppskjuta ikraftträdandet av höjningen av inkomstgränserna för erhållande av familjebostadsbidrag och räntefritt förbättringslån, dock med undantag för familjer som redan nu erhåller s. k. förhöjt familjebostadsbidrag, för vilka de vid vårsessionen beslutade inkomstgränserna för förhöjt bidrag skall tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1960.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Johansson m. fl.* (I: 554) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 665), har hemställts, att riksdagen måtte besluta

1) att den garanterade räntan avseende underliggande krediter i bostadshus skall höjas fr. o. m. den 1 juli 1960 i enlighet med vad som anförts i motionerna;

2) att räntefria stående delar av egnahemslån ej skall beviljas fr. o. m. den 1 juli 1960 och att därvid amorteringstiden för egnahemslån skall förlängas från 25 till 30 år i enlighet med vad som anförts i motionerna;

3) att tilläggsån, i fråga om vilka 1957 och 1959 års riksdagar fattat beslut om uppsägning, fr. o. m. den 1 januari 1960 skall förräntas till en räntesats om 4 procent i enlighet med vad som anförts i motionerna; samt

4) att räntefri stående del av egnahemslån som beviljats enligt 1948 års lånekungörelse eller senare, till halva beloppet skall uppsägas till amortering och förräntas till en räntesats om 4 procent fr. o. m. 1 januari 1960 i de fall egnahemslån beviljats före den 1 juli 1953 i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Beträffande motiveringen för ifrågakvarande yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna II: 639, II: 655 och II: 658.

Utskottet har funnit sig icke böra tillstyrka förevarande förslag och hemställer alltså,

1) att motionerna I: 531 och II: 643, såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionerna I: 544 och II: 655 icke må av riksdagen bifallas;

3) att motionerna I: 554 och II: 665, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 27 november 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 169.

Reservationer

1) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

2) *Bihang till riksdagens protokoll 1959. 6 saml. Nr 167—179*

»I anslutning till yrkanden i motionerna I: 531 och II: 643 har i motionerna I: 528 och II: 639 förordats, att den maximiränta för underliggande bostadslån som staten nu garanterar skall höjas med 1 % — och alltså för hus färdigställda fr. o. m. 1951 utgöra 4,5 % i stället för nuvarande 3,5 % — att gälla i fråga om räntor som av fastighetsägaren erlägges fr. o. m. den 1 januari 1959, att räntegarantien helt skall upphöra i den mån den varat 10 år eller mer, att inkomststrecken för familjebostadsbidrag icke skall höjas fr. o. m. den 1 januari 1960 utan bibehållas vid den nivå som för närvarande gäller, samt att inkomststrecket för förbättringslån skall sänkas till den nivå som gällde före den 1 juli 1959.

I samtliga berörda motioner yrkas en begränsning av de generella räntesubventionerna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en avveckling av nämnda subventioner nu måste påbörjas. Skälen härför är flera.

I nuvarande statsfinansiella läge, där alternativet till en begränsning av statens utgifter är en allmän omsättningsskatt, som väsentligen drabbar de lägre inkomsttagarna, är det mer än eljest angeläget att staten icke påtager sig andra utgifter än som befinner absolut nödvändiga. De generella bostadssubventionerna utgår utan hänsyn till huruvida den som tillgodogör sig dessa har behov därav eller inte. Snarare förhåller det sig så, att den som har ekonomiska förutsättningar att hålla sig med en rymlig bostad av hög standard åtnjuter ett högre statligt bidrag till sin hyra än en hyresgäst i ett lågt inkomstskikt. Det är i betydande utsträckning sådana som ej haft möjligheter att få en modern bostad utan bebor en bostad av lägre standard liksom sådana som på grund av bostadsbristen inte kunnat erhålla egen bostad — de av bostadsstyrelsen som i egentlig mening bostadslösa betecknade — som via skattsedeln måste av sin inkomst avstå viss del till i bostadshänseende mer gynnade personer. Enligt utskottets mening bör en subventionering av kapitalkostnaderna endast förekomma när det gäller att hindra en tillfällig räntehöjning att slå igenom i en höjd boendekostnad. Med den brist på krediter som för närvarande råder och som man har att räkna med för över-skådlig tid framåt får förutsättas att det i fortsättningen i varje fall icke kommer att inträffa någon förändring av räntan nedåt. Det synes också utskottet olämpligt att i nuvarande läge avgränsa viss del av kreditmarknaden och med skattemedel privilegiera detta avsnitt. Detta måste ovillkorligen leda till en snedvridning av kapitalmarknaden som bl. a. kan vara ägnad att omöjliggöra eller fördröja investeringar, ej minst sådana i rationaliseringssyfte, inom andra områden såsom inom jordbruk, industri och handel. Slutligen vill utskottet åberopa, att realinkomsterna i landet nu nått en sådan höjd att de generella bostadssubventionerna icke kan anses socialt berättigade.

Utskottet vill här förordna en höjning av räntesatserna med 1 % vad gäller de underliggande lånen samt de av staten utgivna egnahemslånen. För tertiärlånen tillstyrker utskottet en höjning till 5,5 % i fråga om den del som ej överstiger 85 % av belåningsvärdet och 6 % för sådan del som ligger över 85 %. Utskottet delar också uppfattningen att tidigare beviljade tillägglån

som genom beslut av 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga bör fr. o. m. ingången av 1960 förräntas samt tillstyrker härför en räntesats av 5,5 %.

Såsom anförts i motionen II: 639 avsågs från början att räntegaranti icke skulle lämnas för längre tid än 10 år. I likhet med ifrågavarande motionärer anser utskottet, att riksdagen nu bör avskaffa räntegarantien då denna varat 10 år eller mera.

För egnahem kvarstår alltså en produktionssubvention, nämligen räntefri stående del å 4 000 kronor, oaktat denna subventionsform i stort sett borttagits beträffande flerfamiljshus. Därest egnahemsräntan enligt vad utskottet ovan förordat sättes lägre än tertiärlåneräntan — såsom indirekt kompensation för att egnahemsägaren erhåller räntegaranti endast upp till 50 % av belåningsvärdet mot 70 % för flerfamiljshus — och egnahemsägaren därmed blir mer jämställd med ägare av flerfamiljshus, bortfaller enligt utskottets mening anledningen att bibehålla en kapitalsubvention för egnahem. Utskottet tillstyrker alltså de förslag i nämnda avseende som i motionerna framlagts.

En höjning av inkomststrecken för familjebostadsbidrag liksom för bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet kan i och för sig anses motiverad därest levnadskostnaderna stiger mer väsentligt. Trots detta finner sig utskottet på grund av det försämrade statsfinansiella läget nödsakat att biträda det i de förenämnda motionerna framlagda förslaget att inkomststrecken beträffande familjebostadsbidrag icke skall höjas fr. o. m. den 1 januari 1960 utan bibehållas vid nuvarande nivå samt beträffande bidraget till viss bostadsförbättringsverksamhet sänkas till den nivå som gällde före den 1 juli 1959.

Vad slutligen angår förslaget i motionerna I: 531 och II: 643 om en engångsavgift å 0,5 % av lånebeloppet vid utgivande av statligt bostadslån biträder utskottet detsamma.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 531 och II: 643, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, ävensom i anledning av motionerna I: 544 och II: 655 samt I: 554 och II: 665, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i direktiv till bostadsstyrelsen

1) fastställa räntesatser för räntegarantien beträffande underliggande lån som ligger 1 % högre än nu är fallet, att gälla beträffande räntor som av fastighetsägaren erlægges fr. o. m. den 1 januari 1959;

2) angiva att räntegarantien skall helt upphöra i den mån den varat 10 år eller mer;

3) giva till känna att inkomststrecken för familjebostadsbidrag icke skall höjas fr. o. m. den 1 januari 1960 utan bibehållas vid nuvarande nivå;

4) giva till känna att inkomststreckets för förbättringslån

fr. o. m. den 1 januari 1960 skall återföras till den nivå som tillämpades före den 1 juli 1959;

5) fastställa räntesatserna fr. o. m. den 1 januari 1960 för den statliga bostadslånegivningen dels beträffande hus påbörjade fr. o. m. ingången av 1958 till 5 % för egnahemslån, 5,5 % för tertiärlån eller del därav som ej överstiger 85 % av belåningsvärdet och 6 % för del av tertiärlån som överstiger 85 % av belåningsvärdet, och dels vad angår tidigare beviljade tilläggs lån som genom beslut av 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga till 5,5 %;

6) ange att fr. o. m. ingången av 1960 räntefri stående del av egnahemslånet icke längre skall utgivas;

7) fastställa en engångsavgift motsvarande 0,5 % av lånebeloppet vid utgivande av statliga bostadslån.»

2) av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Edström, Malmborg, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar uppfattningen att en minskning av statsutgifterna är nödvändig. Inom ramen för en allmän besparingspolitik i syfte att nå balans i statsbudgeten utan införande av allmän omsättningsskatt bör enligt utskottets mening vissa av de nu utgående icke behovsprövade bostadssubventionerna begränsas. De förslag som 1958 års besparingsutredning nyligen enhälligt framlagt bör enligt utskottets mening kunna godtagas av statsmakterna. Med hänsyn till den aktuella budgetbristens svårartade karaktär bör dock såsom föreslagits i motionerna I: 544 och II: 655 ikraftträdandet av de besparingsförslag som besparingsutredningen på detta område föreslagit tidigare läggas ett halvt år.

Besparingsutredningen har vidare föreslagit, att kapitalsubventionerna avseende en- och tvåfamiljshus, vilka belånats enligt 1948 års lånekungörelse eller senare, skall uppsägas till återbetalning i de fall egnahemslån beviljats före den 1 juli 1953. Amortering och förräntning av 4 procent skulle därvid enligt besparingsutredningens förslag krävas beträffande halva beloppet. I fråga om flerfamiljshusen har besparingsutredningen föreslagit, att de tilläggs lån, som genom beslut av 1957 och 1959 års riksdagar uppsagts till återbetalning, även skall beläggas med en ränta om 4 procent. Då hyrorna i dessa hus är väsentligt lägre än i de hus som nu färdigställs skulle en sådan åtgärd medverka till att minska hyressplittningen beträffande under 1950-talet färdigställda hus. Utskottet ansluter sig till de förslag om amortering och förräntning av förut nämnda tidigare beviljade lån, som här refererats och som upptagits i motionerna I: 544 och II: 655. Utskottet utgår ifrån att förslag härom kommer att föreläggas 1960 års riksdag.

Det statsfinansiella läget motiverar enligt utskottets uppfattning att den höjning av inkomstgränsen för erhållande av familjebostadsbidrag, som beslutats under vårsessionen men som ännu icke trätt i kraft, bör såsom före-

slagits i motionerna I: 544 och II: 655 anstå tills vidare. Undantag bör dock såsom ävenledes föreslagits i nyssnämnda motioner göras för familjer som redan nu erhåller s. k. förhöjt familjebostadsbidrag. Beträffande minskningen av de generella, icke behovsprövade bostadssubventionerna tillstyrker utskottet likaledes det förslag som framförts i dessa motioner.

Den sammanlagda besparing som vinnes med genomförande av de åtgärder som utskottet tillstyrkt kan för innevarande budgetår beräknas till 20 milj. kronor och för budgetåret 1960/61 till 110 milj. kronor.

Vad angår de förslag som framförts i de likalydande motionerna I: 531 och II: 643 samt I: 554 och II: 665 anser utskottet inte att dessa bör föranleda någon riksdagens åtgärd utöver vad utskottet i det föregående förordat.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 544 och II: 655 ävensom i anledning av motionerna I: 554 och II: 665 samt I: 531 och II: 643, sistnämnda bägge motioner såvitt nu är i fråga, besluta

1) att — med giltighet från den 1 juli 1959 och med det förfarande som i motionerna I: 544 och II: 655 angivits — den garanterade räntan å primär- och sekundärlån för bostadshus som färdigställdes före den 1 januari 1951 höjes från nuvarande 4 eller 4,5 procent till 5 procent samt för därefter färdigställda hus, med undantag för sådana som påbörjats efter den 1 januari 1958, från nuvarande 3,5 procent till 4 procent;

2) att den räntefria stående delen av egnahemsloan icke skall utgå i fråga om lån som beviljas fr. o. m. den 1 januari 1960 med förlängning av amorteringstiden från nuvarande 25 år till 30 år för lån som beviljas fr. o. m. den 1 januari 1960;

3) att med ändring av beslutet vid riksdagens vårsession uppskjuta ikraftträdandet av höjningen av inkomstgränserna för erhållande av familjebostadsbidrag, dock med undantag för familjer som redan nu erhåller s. k. förhöjt familjebostadsbidrag, för vilka de vid vårsessionen beslutade inkomstgränserna för förhöjt bidrag skall tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1960;

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i övrigt anfört.»

3) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill inledningsvis erinra om att förutsättningarna för samhällets stöd till bostadsförsörjningen väsentligen ändrats sedan den tidpunkt då samhället ingrep mera aktivt i detta avseende. Även om byggnadskostnaderna och vissa andra kostnader stigit vilket i sin tur påverkar boendekostnaderna, har

realinkomsterna stigit desto mer. Skälen för en generell subventionering har därigenom bortfallit. Denna allmänna höjning av realinkomstnivån medger i dag en god bostad för en lägre relativ andel av inkomsten än för exempelvis 15 år sedan. För dem som av en eller annan orsak inte helt följt med i den allmänna standardhöjningen finns speciella stödformer såsom bostadsrabatterna, räntefria stående förbättringslån m. m. Utskottet finner ett stöd av denna senare art vara befogat och finner icke nu anledning att taga upp detta till prövning.

De generella subventionerna bör emellertid omprövas. Särskilt bör därvid uppmärksammas att avsevärda subventioner alltjämt utgår till hus, som uppförts under 1940-talet. Boendekostnaden i dessa hus är till följd av penningvärdeförsämringen och till följd av den reella stegringen av byggnadskostnaderna låg vid jämförelse med kostnaden i de hus som nu uppföres. Något skäl för generell subventionering föreligger ej utan subventioneringen bör snarast avvecklas i den mån administrativa hinder icke föreligger.

En liknande divergens i boendekostnaden kan påvisas mellan tidigare under 1950-talet uppförda hus och de hus som nu uppföres. Utskottet finner det angeläget att en avveckling av dessa subventioner nu inleds. Avvecklingen bör gälla såväl en höjning av den garanterade räntan som i vissa fall förräntning och amortering av tilläggs lån och räntefria stående delar.

Genom dessa av utskottet förordade åtgärder skulle en utjämning i hyresplittringen mellan äldre och nyare hus uppnås. Vad det gäller subventioneringen till senare färdigställda hus finner utskottet icke dessa vara motiverade av sociala skäl, i vart fall icke på nuvarande nivå. Utskottet hänvisar härvid till vad utskottet inledningsvis anfört. En avveckling måste emellertid företagas med stor försiktighet så att icke störningar inträder på byggnadsmarknaden som äventyrar en bostadsproduktion på tillfredsställande nivå. I likhet med vad som anförts i motionerna I: 548 och II: 658 anser utskottet en viss avjämning av initialkostnaderna vara befogat i syfte att säkerställa en sådan produktion. En sådan avjämning kan genomföras på flera olika sätt. Enligt utskottets mening bör emellertid i första hand prövas att genomföra den inom ramen av ett kreditgarantisystem. Ett sådant system har f. ö. av bostadspolitiska utredningen föreslagits bli närmare utrett och besparingsutredningen har i sitt nyligen avgivna betänkande understrukit angelägenheten av att möjligheterna att införa ett kreditgarantisystem snarast tillvaratages. Utskottet förutsätter att erforderliga åtgärder härför snarast vidtages och finner det angeläget att här berörda avjämning av initialkostnaderna därvid prövas.

Utskottet tillstyrker vad i motionerna I: 554 och II: 665 föreslagits om minskning av statens utgifter å driftbudgeten för bostadsförsörjningen redan 1960/61. I den mån motionerna I: 531 och II: 643, såvitt nu är i fråga, samt I: 544 och II: 655 icke kan anses besvarade med vad utskottet ovan anfört avstyrker utskottet desamma.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 554 och II: 665 ävensom i anledning av motionerna I: 544 och II: 655

samt I: 531 och II: 643, sistnämnda bägge motioner såvitt nu är i fråga, besluta

1) att den garanterade räntan avseende underliggande lån i bostadshus med effekt från den 1 januari 1960 skall beträffande hus som färdigställdts före 1952 upphöra att gälla, beträffande hus färdigställda åren 1952—1954 höjas till 5,5 procent, beträffande hus som färdigställdts 1955 höjas till 5,25 procent, beträffande hus som färdigställdts 1956 höjas till 5 procent, beträffande hus som färdigställdts åren 1957 och 1958 höjas till 4,75 procent samt beträffande senare färdigställda hus höjas till 4,0 procent i enlighet med vad som anförts i motionen II: 658;

2) att räntefri stående del av egnahemslån ej skall beviljas efter den 1 januari 1960 och att därvid amorteringstiden för egnahemslån skall förlängas till 30 år;

3) att tilläggsloan, i fråga om vilka 1957 och 1959 års riksdagar fattat beslut om uppsägning, fr. o. m. 1 januari 1960 skall förräntas till en ränta om 4 procent;

4) att räntefri stående del av egnahemslån, som beviljats enligt 1948 års lånekungörelse eller senare, till halva beloppet skall uppsägas till amortering och förräntas till en ränta om 4 procent fr. o. m. den 1 januari 1960 i de fall egnahemslånet beviljats före den 1 juli 1953;

5) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av härför erforderliga åtgärder.»